

Vlaams
Parlement

ingediend op **429** (2019-2020) – Nr. 1
15 juli 2020 (2019-2020)

Voorstel van resolutie

van Bruno Tobback en Ludwig Vandenhove

over de aanpak
van de droogteproblematiek
in Vlaanderen

TOELICHTING

Al generaties lang is het de gewoonte om Vlaanderen te bekijken als een natte en regenachtige regio, waarin de afvoer van overtollig water de grootste uitdaging is. Toch wordt het de voorbije jaren alsmear duidelijker dat Vlaanderen door de veranderende klimatologische omstandigheden, gecombineerd met de manier waarop de ruimte ingericht is en gebruikt wordt, op korte tijd bijzonder kwetsbaar geworden is op het vlak van watervoorziening.

Verskillende factoren dragen daartoe bij. Aan de ene kant kan de grote vraag naar water in Vlaanderen verklaard worden door de hoge bevolkingsdichtheid en de aanwezigheid van tal van landbouw- en industriesectoren die intensief water gebruiken en verbruiken. Aan de andere kant zorgen de hoge graad van verharding, de versnipperde inrichting van de ruimte en de historische nadruk op ontwatering en drainage van gronden voor landbouw en bewoning ervoor dat zeer veel van het bruikbare water afgevoerd wordt, nog voor het nuttig kan worden aangewend.

Dat leidt voor veel burgers tot de niet uit te leggen situatie dat ze aan de ene kant meer moeten betalen voor drinkwater omdat het moeilijker wordt om het te produceren of te capteren, terwijl er aan de andere kant met hun belastinggeld infrastructuren bekostigd worden die het probleem mee in stand houden.

Het beleid is zich al jaren bewust van die problematiek, getuige een aantal eerdere resoluties waarover het Vlaams Parlement heeft gestemd: sommige daarvan dateren van meer dan een decennium geleden. Toch ontbreekt tot op de dag van vandaag een globaal plan van aanpak dat de verschillende betrokken domeinen en maatschappelijke sectoren overschrijdt, en dat gebaseerd is op de uitgangspunten die meer dan tien jaar geleden ook al door iedereen werden onderschreven.

In veel gevallen ontbreken zelfs nog altijd essentiële gegevens om de impact van bepaalde sectoren en maatregelen te kunnen inschatten. Zo heeft niemand bijvoorbeeld zicht op het aantal private grondwaterputten, op de globale hoeveelheden (grond)water die jaarlijks weg gedraineerd worden of op de impact van de verharde oppervlakte op de afvoer van hemelwater. Dat is niet alleen jammer, het valt ook moeilijk te verklaren in een ontwikkelde regio die zich wil laten voorstaan op technologische voorsprong en efficiënt bestuur.

De hoorzittingen die het Vlaams Parlement in de maand juni van dit jaar over dit thema heeft georganiseerd, hebben aangetoond dat zowat alle actoren zich bewust zijn van de omvang van het probleem en dat er bovendien een vrij grote consensus bestaat over de te volgen weg om te komen tot kostenefficiënte structurele oplossingen op de lange termijn (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 437/1 en 2). Een combinatie van enerzijds efficiënt (her)gebruik van water door alle verbruikers en anderzijds een maximaal herstel van de natuurlijke processen om water te bergen, te infiltreren en – zo nodig – af te voeren, draagt de voorkeur weg van zowat alle deskundigen. Over de verschillende beleidsdomeinen heen worden daarmee immers de meeste positieve effecten gecumuleerd en wederzijds versterkt. Bovendien zijn die effecten ook meer structureel van aard dan louter technologische oplossingen, zoals de productie van drinkwater door ontzilting, die alleen maar leiden tot een verhoging van de waterfactuur zonder de oorzaak van het probleem aan te pakken.

Ook de keuze voor structurele maatregelen zal belangrijke investeringen en inspanningen vergen, onder meer om gronden te ontharden of van verharding te vrijwaren, een natuurlijke waterberging in rivier- en beekvalleien, stedelijke wadi's en private hemelwaterputten mogelijk te maken, en om te komen tot nieuwe gedragsregels rond bijvoorbeeld de drainage van landbouwgronden en het gebruik van grondwater.

Bruno TOBBACK
Ludwig VANDENHOVE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- overwegende dat:
 - 1° Vlaanderen steeds meer geconfronteerd wordt met langdurige droogteperiodes die – als gevolg van de nu al onvermijdelijke klimaatverandering – als het ‘nieuwe normaal’ voor de voorzienbare toekomst moeten worden beschouwd;
 - 2° uit verschillende rapporten en uit de uiteenzettingen van experts van alle relevante domeinen naar voren komt dat de ruimte in Vlaanderen door een decennialang beleid dat bodemverharding op grote schaal toeliet, in combinatie met een infrastructuur die afgestemd is op het zo snel mogelijk afvoeren van (hemel)water, niet aangepast is aan die nieuwe realiteit;
 - 3° droogteperiodes in combinatie met korte en overvloedige regenval daardoor een steeds ingrijpender en negatievere impact hebben op de natuurlijke waterhuishouding én op de systemen van watervoorziening voor gezinnen, bedrijven en waterwegen;
 - 4° die impact zelfs bij relatief kleine incidenten of onverwachte gebeurtenissen zeer snel escaleert, zoals dit voorjaar onder meer bleek in de regio van Overijse, waar de onbeschikbaarheid van één enkele watertoren leidde tot een volledige onderbreking van de levering van drinkwater;
 - 5° naast dergelijke acute situaties ook de onderliggende trends aangeven dat gedrag en werkwijze onvoldoende zijn aangepast aan de reële situatie, zoals onder meer blijkt uit de bijna jaarlijks terugkerende vraag naar vergoedingen voor droogteschade aan landbouwgewassen;
 - 6° structurele oplossingen van die problematiek mogelijk zijn, aangezien er in Vlaanderen geen absoluut tekort aan water is, maar er een grondige bijsturing nodig is van de manier waarop met het watergebruik én de waterbevoorrading van alle betrokken maatschappelijke actoren wordt omgegaan;
 - 7° op dit moment de instrumenten voor een dergelijke structurele aanpak, zowel in acute situaties van watertekort als op de lange termijn, ontbreken of onvoldoende ontwikkeld zijn. Zo is van gefaseerde afschakelplannen bij droogte geen sprake en staan maatregelen over ontharding of infiltratie van hemel- of bemalingswater in het beste geval in hun kinderschoenen. Bovendien worden die maatregelen vaak aan de goodwill van de lokale besturen overgelaten. Van de 308 Vlaamse gemeenten hebben er maar 31 een hemelwaterplan en vinden 49 gemeenten dat zelfs a priori niet nodig. De grote variatie in de manier waarop met situaties van acute droogte wordt omgegaan, zet ook de bereidheid bij veel burgers om de aanbevelingen te volgen onder druk;
 - 8° er zelfs in de kennis en informatie over de reële situatie op het terrein enorme hiaten bestaan. De precieze verharde oppervlakte, de impact van die verharding op de waterafvoer, de globale hoeveelheid grondwater die van landbouwgronden wordt gedraineerd, het aantal bestaande hemelwaterputten en hun capaciteit, het aantal in gebruik genomen grondwaterputten en de effectieve volumes die worden opgepompt: in het beste geval is kennis daarover fragmentair en niet gebundeld, maar in het slechtste geval ontbreekt die kennis helemaal of is ze onbetrouwbaar;
 - 9° daardoor zowel het formuleren van een geloofwaardig beleid als het toezicht op de naleving van regels en afspraken, al dan niet ondersteund met premies en vergoedingen, uitermate bemoeilijkt wordt;

- 10° uit de hoorzittingen die in juni 2020 in het Vlaams Parlement werden gehouden, duidelijk blijkt dat 'natuurlijke' oplossingen voor wateropvang, -berging en -infiltratie de beste garanties bieden voor alle betrokken sectoren en functies, en dus te verkiezen zijn boven technologische hoogstandjes zoals ontziltling, die alleen maar leiden tot een verhoging van de waterfactuur zonder de oorzaak van het probleem aan te pakken;
- 11° een beleid pas kans op slagen heeft als het over een zeer lange periode wordt doorgezet en kan rekenen op een zeer brede steun van alle betrokken actoren. Alleen onder die voorwaarde kan immers ook de voor een succesvol beleid noodzakelijke mentale omslag worden gemaakt naar het behandelen van water als een schaarse grondstof;
- vraagt de Vlaamse Regering om:
- 1° zo snel mogelijk en voluit in te zetten op het verzamelen en toegankelijk maken van de beleidsrelevante informatie en data die vandaag ontbreken of alleen schematisch beschikbaar zijn. Onder meer een grondige inventarisering van het aantal en de capaciteit van private hemelwaterputten, van de bestaande grondwaterputten en hun debiet, van de hoeveelheid grondwater die wordt gedraineerd op landbouwgronden en van het effect van de verharding op het ongebruikt wegspoelen van hemelwater zijn essentieel voor het verkrijgen van de gegevens die het uittekenen én monitoren van een dergelijk actieplan vereisen;
- 2° met alle relevante sectoren, waaronder de industrie, landbouw, bouwsector, drinkwaterproductie, scheepvaart en gezinnen, zogenaamde watertafels te organiseren, waarbij de overheid met de sector en met onderzoeksinstellingen in overleg treedt met het oog op het vastleggen van regels, afspraken en doelstellingen van rationeel en zuinig watergebruik. Uit de hoorzittingen en publicaties van de voorbije maanden komen nu al een aantal maatregelen als essentiële punten voor een dergelijk overleg naar voren:
- a) de formulering van concrete doelstellingen voor verminderd waterverbruik in alle sectoren en deelsectoren;
 - b) de ondersteuning van investeringen in en kennisdeling over het hergebruik van water;
 - c) stimulansen voor samenwerking tussen verschillende sectoren rond het hergebruik van water;
 - d) steun voor innovatie rond circulair watergebruik via regelluwe zones en subsidies, gericht op het opschalen van nieuwe technologieën;
 - e) beheersovereenkomsten met landbouwers waarin de rol van de bodem als waterbuffer centraal staat door te mikken op het verbeteren van het koolstofgehalte en de verbetering van de bodemstructuur en het bodemleven;
 - f) teeltkeuzes op basis van de geografie en de watervoorziening in de regio;
 - g) tariefmechanismen die buitensporig waterverbruik ontmoedigen en een maximaal gebruik van hemelwater aanmoedigen, onder meer door de capaciteit van de verplichte hemelwateropslag op te trekken naar 10.000 liter voor nieuwbouw en door gemeenschappelijke opslag zo veel mogelijk te stimuleren;
 - h) een veel striktere inventarisering en handhaving van het aantal grondwaterputten en de opgepompte volumes;
- 3° een goed onderbouwd gefaseerd afschakelplan op te maken dat, naar het voorbeeld van een aantal buurlanden, duidelijke regels vastlegt voor het watergebruik in geval van tijdelijke tekorten. Een duidelijke communicatie, zowel over de drempels waarop dat afschakelplan en de verschillende maatregelen die het bevat, in werking treden als over het doel van de opgelegde maatregelen, is essentieel om de aanvaarding en de naleving ervan te stimuleren;

- 4° zo spoedig mogelijk een bindend beleidskader te op te stellen voor het herstel en de bescherming van het grondwaterniveau, waarin de doelstelling wordt vastgelegd om de infiltratiegraad met 15 procent te verhogen. De volgende krachtlijnen en instrumenten daarvoor zijn tijdens de recente hoorzittingen als essentieel naar voren gekomen:
- a) alle steden en gemeenten beschikken over een basisplan voor het hemelwater;
 - b) steden en gemeenten krijgen ondersteuning bij het aanleggen van collectieve waterputten, infiltratieputten of grachten, wadi's en waterdoorlatende verharding, en bij het ontharden van de bodem;
 - c) er wordt meer ingezet op natuurlijke waterberging in rivier- en beekvalleien, onder meer door de inrichting van gecontroleerde overstromingsgebieden zoals wetlands en het herstel van het natuurlijk stroomgebied van rivieren;
 - d) particulieren en bedrijven die hun waterputten aansluiten op infiltratiesystemen, kunnen een infiltratiebonus krijgen;
 - e) het gebruik van slimme, peilgestuurde drainage wordt algemeen verplicht;
 - f) er wordt een duidelijk afwegingskader opgesteld voor het gebruik en/of de infiltratie van bemalingswater uit bouwwerven, waarbij de uiteenlopende initiatieven in verschillende steden en gemeenten als inspiratie en leidraad kunnen dienen;
 - g) de mate waarin artificiële grondwatervoeding door injectie van gezuiverd afvalwater een veilige en duurzame bijdrage kan leveren, wordt grondig onderzocht.

Bruno TOBBACK
Ludwig VANDENHOVE